

CHVOJKA Michal (ford.: ARTNER Ramona)

Ahogyan a HABSBERG-birodalom örökös tartományaiban gróf Joseph SEDLNITZKY rendőrfőnök irányításával az államrendőrség az egyetemi hallgatók egyleteivel foglalkozott

„Minden titkos csoportosulás attól függetlenül, hogy milyen célból, milyen elnevezéssel és formában, léteznek vagy létezhetnek tiltottak. Egy titkos társaságban való részvétel súlyos vétséget jelent.”¹ Ez a császári rendelet az 1801. április 27-ei udvari dekrétummal jogilag rögzítette a titkos társaságok üldözését és ellenük történő fellépést, amelyek attól fogva az osztrák úgynevezett Államrendőrség legfontosabb feladatai közé tartoztak.

Az Államrendőrség hatásköre kiterjedt az állam egész területére.* Az Államrendőrségnek volt a feladata, hogy minden veszélyt észrevegyen, amely fenyegethette a Monarchia belső és külső biztonságát.²

A HABSBERG-monarchia nem volt egységes állam. A HABSBERG uralkodók egyben lombardiai, velencei, bajor és magyar királyok voltak. A Magyar Királyságban viszont más volt a közigazgatás, mint az osztrák, bohémiai és olasz tartományokban. A HABSBERG rendőrség működött Magyarországon, mert a rendőrség a magyar király fennhatósága alatt állt. Legálisan azonban kizárólag a magyar törvények által megszabott kereteken belül tudott tevékenykedni.³

A Monarchia biztonsági reprezentánsait a német egyetemi hallgatók egyletei nyugtalanították. Ezek a haladó mozgalmak – csatlóva az 1814–15-ös Bécsi Kongresszus kimenetelében – a német nép egységére és szabadságára törekedtek, amely a polgári ellenzék egy korai formáját jelentette volna.⁴

Az 1817. október 18-ai **Wartburgfest** után, herceg METTERNICH kancellár és gróf Joseph SEDLNITZKY rendőrfőnök levelezésben már megmutatkoztak az első aggodalmak. Az egész német szövetség figyelmét magukra vonták a lipcsei népek csatája 4. évfordulója és a híres Wittenbergi tétel kihirdetésének 300. évfordulója alkalmából rendezett ünnepek. Az osztrák rendőrség főnöke SICCARD rendőrfelügyelőt küldte Jenába és Weimarba, hogy e kellemetlen esemény hátterét és következményeit vizsgálja.⁵

Miután 1818-ban megalakult az Általános Német Egyetemi Hallgatók Egylete⁶ és Mannheimban 1819. március 19-én a demokratikus gondolkodó teológus Karl Ludwig SAND meggyilkolta a konzervatív költőt és publicistát August Friedrich von KOTZEBUE-t⁷, az egyetemi hallgatók lázadásának új fázisa következett be.⁸ A reakciónak erre a politikai merényletre az volt a válasza, hogy az 1819 augusztusában Karlsbadban összehívott német szövetségi miniszteri konferencia kibocsátotta az úgynevezett „**Karlsbadi határozatokat**”⁹.

Gróf SEDLNITZKY meg volt róla győződve, „*hogy jelenleg Németország minden protestáns egyetemén az úgynevezett »Tugendbündler« és »Teutschthümmler« által (...) mélységben (...) kidolgozott terve szerint nemcsak a hallgatóknál, hanem a legtöbb tanárnál is egy politikai vallásos fanatizmus keletkezik, amelynek nyilvánvaló célja a Monarchia minden intézményének forradalmi megdöntése, a német nép demagóg és reprezentatív szabadsága és egysége érdekében. Hogy mennyire elterjedt (...) ez a hazugságszellem és milyen irányban fejlődik, erre a közelmúlt eseményei szolgáltatják a legjobb bizonyítékot.*”¹⁰ E helyzet következtében gróf SEDLNITZKY rendőrfőnök kifejezte aggodalmait hogy „*jelenleg és legalább addig, amíg a bajt fel nem számoltuk a monarchia ifjai teljesen mindegy, hogy katolikus, vagy valamelyik protestáns egyházhoz tartoznak is, a tanintézetek látogatása politikai és vallási vonatkozásban is káros hatással bír rájuk nézve. Ezért részükre az egyetemek a látogatását jelenleg teljességgel meg kellene tiltani.*”¹¹

Hogy milyen tartós és határozott volt a rendőrfőnök nézete, kiderül abból az írásból, amelyet tíz évvel később herceg METTERNICH kancellárnak írt a magyar és erdélyi protestáns teológia hallgatók külföldi egyetemek látogatásával kapcsolatban.*

Gróf SEDLNITZKY rendőrfőnök utalt arra, hogy „*az osztrák császárság legfőbb államigazgatásának különös érdeke kell, hogy legyen (...) hogy az említett provinciákból való protestáns fiatalok csak azokat a külföldi egyetemeket látogathassák, amelyeken egyrészt távol tartják őket a filozófiai materializmus tévedéseitől valamint a vallásos racionalizmustól vagy miszticizmustól, másrészt nincsenek kiszolgáltatva az úgynevezett liberalizmus forradalmi dogmatikájának valamint a sajnos az idő romlott szelleméből eredő forradalomelvnek. Egyidejűleg pedig lehetőleg óvva vannak a helytelenkedésektől (...) mint a honfitárs egyletektől, egyetemi hallgatói egyletektől, vagy más titkos társaságoktól. Szoros értelmében véve egyetlenegy külföldi egyetemet, a legkevésbé a német egyetemeket nem tudom e vonatkozásban az aggályaimtól teljes mértékben mentesíteni.*”¹²

I. Ferenc császárnak szánt 1819. augusztus 13-ai előterjesztésében a rendőrfőnök megemlítette egy titkos társaságot, amely állítólag német egyetemeken működött és forradalmat akart előkészíteni Né-

metországban.¹³ Ebből adódóan I. Ferenc császár három megbízást adott a rendőrfőnököknek, még pedig: 1. az egyetemeken és a líceumokban megfigyeltetni, a viselkedést és a professzorok előadásait, 2. egyben figyelemmel kísérni a „titkos egyleteket és társaságokat, amelyek (...) a hallgatók (...) körében létrejönnek és működnek” és 3. a császárnak „minden esetben, ha valami ilyesmit felfedeznek, azonnal jelentést tenni, csatolva az ilyen társaság elnyomandó tagjainak neveit.”¹⁴

Gróf SEDLNITZKY jogosnak találta azon reményét, hogy a prágai egyetem hallgatóinak egyleteivel szembeni rendőri fellépés elriasztja a bécsi hallgató kollegákat az ilyen fajta tevékenységtől.¹⁵ Másrészt feltételezte, hogy a bécsi egyetemek oktatói figyelmeztették hallgatóikat. Ennek ellenére nem mulasztotta el már 1819 májusában a Bécsi Rendőr-főigazgatóság számára elrendelni a bécsi egyetemi hallgatók és oktatóik megfigyelését, valamint hogy szigorú figyelemmel kísérjék azok esetleges kapcsolatait német egyetemi hallgatók egyleteivel és az ottani tanárokkal. Egyidejűleg felszólította a Monarchia örökös tartományainak rendőrfőnökeit, hogy szigorú megfigyelés alá vessék az ottani líceumok és egyetemek hallgatóit, oktatóit. A megelőző intézkedések segítségével valóban egyetemi hallgatók egyleti tevékenységének nyomára bukkant a bécsi rendőrség.

A bécsi egyetem megfigyelésével a rendőr főigazgatóság titkárát, KRAMETZ-et bízták meg, aki jelentéseket készített. Már 1820. február 26-án jelentette, „hogy az itteni egyetemen törekszik olyan csatornákat szervezni, amelyek segítségével, úgy reméli, folyamatosan információkat lehet szerezni nem csak a professzorok levelezéseiről hanem az akadémikusok ... viselkedéséről is (...).”¹⁶ gróf SEDLNITZKY 1820. március 2-án viszont arra hívta fel a figyelmet, hogy nem csak a filozófiai és jogi, hanem az orvostudományi és teológiai kart is szükséges megfigyeltetni.¹⁷ Másnap kifejtette a Bécsi Rendőr-főigazgatóságon, „hogy magasabb államrendőrségi beszámolókból kitűnnek a különösen érdekesekek kapcsolatok nyomai itteni hallgatói egyletek és az ... úgynevezett »Kommersek« (diákok ivása) ...”¹⁸ között.

Ezért kézen fekvő, hogy gróf SEDLNITZKY rendőrfőnök izgatottan várta a részletes információkat az egylet összetételéről, a belföldi és külföldi hallgatók névjegyzékéről valamint a helyről, ahol megtartották a rendezvényeket, továbbá információkat az ott megfigyeltéről. KRAMETZ titkár következő beszámolója alátámasztotta a „Kommersek” létezését a bécsi egyetemi hallgatók körében olyan mértékben, hogy „nem szabadna több időt vesztegetni csupán utánajárással és fejtegetéssel (...).”¹⁹

Ezt igazolta egy alsó ausztriai kormánytisztviselő névtelen²⁰ feljelentése is, amely forradalmi beállítottságú fiatalok összejöveteléről szólt, ami egy országúton lévő Barna Szarvas nevű fogadóban történt. Ez az alázatos és konzervatív gondolkodású állami tisztviselő arról tudósít, hogy ezek az egyének „magasabb tanulmányokat folytatnak és ... a külföldi egyetemekről jöttek Bécsbe.”²¹ Ez a társaság állítólag „egész este forradalmi és a szabadság téves kifejezésre vonatkozó énekeket énekelt, a szabadságra és az egyenlőségre, csak ezeket elismervén tett fogadalmakat (...). Ezek a történések az államhatalom számára bizonyára nem közömbösek, mivel már nyilvános jellegűek és már a többi vendégnél is téves eszmék mutatkoztak (...).”²²

Gróf SEDLNITZKY rendőr-főkapitány elrendelte a rendőr-főigazgatóságánál, hogy „ha egy ilyen Kommers egylet ismét a már ismert fogadók egyikében (...) gyülekezik, és Kommers dalokat énekel, nyomban egy rajtaütést kell végrehajtani (...), minden résztvevőt elfogni és minden dalszöveget, könyvet és egyéb írást (...) elkobozni, a résztvevőket azonnal kihallgatni (...).”²³ A rendőrfőnök a megbízás lehetőleg gyors, körültekintő és pontosan kiszámított végrehajtására utasította a rendőr főigazgatóságot.

A rendőrfőkapitány 1820. március 29-én a császárnak arról számolt be, hogy szigorúan intézkedett a bécsi egyetemi hallgatók és nem csekély számú szimpatizánsaik demagóg cselekedeteinek megelőzése és felszámolása érdekében.²⁴ Egy nagyszabású razzia során a filozófia kar közel 140 hallgatóját vették őrizetbe és hallgatták ki. Ennek nyomán Johann Chrysostomus SENNT – filozófia szakos hallgatót – az egyetemi szervezkedések feltételezett központi alakját, szülőföldjére Tirolba toloncolták.²⁵

Gróf SEDLNITZKY rendőrfőnök ugyan politikailag nem ítélte túl veszélyesnek a Kommersek Bécsben tartott rendezvényeit, viszont utalt arra, hogy „belőlük, a belső körből kezdtek szorosabb (...) társaságok kialakulni, ahol valószínűleg elkezdtek megvitatni a németiség, a népszabadság a nemzeti reprezentáció és más excentrikus gondolkodás eszméit (...).”²⁶

A rendőrfőnök továbbá jelezte a professzorok köteleesség mulasztását, akik előadásaikban TURNERCHEF Jahnt a sportmozgalom atyját kiváló „német” férfiként dicsérték, ahelyett hogy köteleesség tudóan óva intették volna a tanuló fiatalokat az ilyen kicsapongástól.

I. Ferenc császár gróf SEDLNITZKY rendőrfőnököt azzal bízta meg, hogy az ezzel kapcsolatos vizsgálatokat lehetőleg sürgesse és minden eredményről tájékoztassa²⁷, valamint informálja az örökös tartományok rendőrfőnökeit arról, hogy a tartományokban milyen összefonódások keletkeztek és veszen véget azoknak.²⁸

Ennek a legmagasabb szintű határozatnak 1820. április 6-án tett eleget gróf SEDLNITZKY rendőrfőnök a tartományi rendőrfőnököknek (Lemberg, Brno, Prága, Linz, Graz, Laibach, Innsbruck, Zára, Milánó, Velence, Trieszt) címzett körlevelével. Többek között utasította őket, hogy fél éves intervallumban²⁹ tájékoztassák őt a professzorok és hallgatók viselkedéséről.³⁰

A továbbiakban az osztrák egyetemeket a külföldi hallgatók elől elzárták. Az 1825. december 8-i császári határozat értelmében külföldi hallgató kizárólag kormányzói engedéllyel tanulhatott Ausztriában. Az osztrákok már egyáltalán nem tanulhattak külföldön, és a külföldi hallgatók utazásait Ausztrián belül szigorúan felügyelték.³¹ A térbeli korlátokhoz szellemi korlátok is párosultak. A kellemetlen professzorokat – mint például Julis F. SCHNELLER professzort³² – kiutasították, az újabb kinevezéseknél pedig nagyon óvatosan jártak el.

Az örökös tartományok rendőrfőnökeinek a jelöltekről szakvéleményt kellett készíteni, amelyek figyelembe vételével született a császári döntés.³³ Ebben az értemben érhetőek I. Ferenc császár hírhedt szavai, amelyeket állítólag a laibachi líceum professzoraihoz intézett: „*Ragaszkodjanak a régihez, mert ez jó, és elődjeink jól jártak vele; velünk miért nem lenne így? Most új eszmék lendültek fel, amelyeket én nem tudok helyeselni, és soha nem is fogom helyeselni azokat. Tartsák magukat távol ezektől és ragaszkodjanak a pozitív dolgokhoz, mert nem tudósokra van szükségem, hanem becsületes, tisztességes polgárokra. A fiatalokat erre kell képezni, ez Önöket illeti meg. Aki Engem szolgál, annak úgy kell tanítania, ahogyan én parancsolom; aki ezt nem képes megtenni, aki új eszmékkel áll elő, az mehet, vagy Én távolítom el őt.*”³⁴

Ezekekről az alapérvekről – az uralkodó ultrakonzervatív rendőrfőnöke – gróf SEDLNITZKY teljes mértékben meg volt győződve és ennek megfelelően mindent meg is tett annak érdekében, hogy megóvják az osztrák alattvalókat a liberális, demokratikus és más az abszolút monarchia rendjét és biztonságát nagymértékben zavaró befolyásoktól. Az egyetemi hallgatói egyletek és hallgatók vonatkozásában ez sikerült is neki. 1848-ig ugyanis az Osztrák Császárság örökös tartományaiban működő egyetemeken nem voltak jelentősebb politikai tevékenységek.

Jegyzetek:

¹ FAULLER: 34. p.

² BENNA: 190. p.

³ A HABSBERG-ház, hűen a felvilágosodott abszolutizmus centralizációs tendenciáihoz arra törekedett, hogy a Magyar Királyságban is bevezesse a Guberniál igazgatást. A porosz-osztrák háborúban (1866) elszenvedett HABSBERG vereség nyomán azonban létrejött az Osztrák-Magyar Monarchia, amely két független állam szövetsége volt, ahol a király a honvédelmet, a hadügyet és ezek finanszírozására szolgáló pénzügyet igazgatta közös ügyként. Az úgynevezett osztrák-magyar kiegyezés (1867) értelmében a magyarországi rendőrség a magyar közigazgatáshoz tartozott.

⁴ SCHRÖDER: 79. p.

⁵ EMERSON: 110. p.

⁶ BRÜMMER: 106. p.

⁷ Az egyetemi hallgatói egyletek liberális eszméit igyekeztek kigúnyolni, valamint tevékenységüket orosz kémtevékenységnek feltűntetni. GEBHARDT: 166. p.

⁸ Loc. cit.

⁹ A határozatok további cenzúraszigorításokat, valamint az egyetemek szigorú megfigyelését eredményeztek, az új állapotok következtében Mainzban létrehozták az úgynevezett központi vizsgálóbizottságot.

¹⁰ OESTA, HHSTA, Staatskanzlei, Noten von der Polizeihofstelle 1819 – 1820, 36. karton, feljegyzés 1819. 4. 6.

¹¹ Loc. cit.

¹² OESTA, HHSTA, Staatskanzlei, Noten von der Polizeihofstelle 1829 – 1830, 41. karton, feljegyzés 1829. 12. 12

¹³ OESTA, AVA, Inneres, PHS, 64 ex 1820, 899. karton, 2530 / 64. sz., gróf SEDLNITZKY jelentése 1819. 8. 13.

¹⁴ Loc. cit., die allerhöchste Resolution des Kaisers Franz. 1820. 3. 30.

¹⁵ 1819. áprilisában a prágai egyetemen vizsgálatot folytatott a rendőrség az egyetemi hallgatók egyletének tevékenysége miatt. A rendőrség összeállított egy 83 nevet tartalmazó névjegyzéket. 1819. IV. 26-ra készült el a jelentés. A szigorú vádirat ellenére az egylet tagjaival szemben – többek között Adolf Maria PINKAS) csak kisebb elzárási és házi őrizeti büntetéseket alkalmaztak. KUNŠTÁT: 101. p.

¹⁶ OESTA, AVA, Inneres, PHS, 64 ex 1820, 898. karton, 43. fólia, Dekret Sedlnitzkys an die Polizei – Oberdirektion vom 2.3.1820.

¹⁷ Loc. cit.

¹⁸ Loc. cit. 45. fólia, Dekret Sedlnitzkys an die Polizei – Oberdirektion vom 3.3.1820.

¹⁹ Loc. cit. 47. fólia pp., Dekret Sedlnitzkys an die Polizei – Oberdirektion vom 7.3.1820.

²⁰ A biztonság és más viszonyok miatt, így indokolja a beszámoló.

²¹ OESTA, AVA, Inneres, PHS, 64 ex 1820, 898. karton, 49. fólia pp., Anzeige eines Regierungsbeamten an den niederösterreichischen Regierungspräsidenten Augustin Reichmann von Hochkirchen, erhalten am 5.3.1820.

²² Loc. cit.

²³ OESTA, AVA, Inneres, PHS, 64 ex 1820, 898. karton, 47. fólia pp., Dekret Sedlnitzkys an die Polizei – Oberdirektion vom 7.3.1820.

²⁴ OESTA, AVA, Inneres, PHS, 64 ex 1820, 899. karton, 2700 / 64. sz., gróf SEDLNITZKY jelentése 1820. 3. 29.

²⁵ RUMPLER: 212. p.

²⁶ Loc. cit.

²⁷ Névjegyzékek, dalszövegek, minden vendéglő és magánház, ahol tartották a titkos gyűléseket.

²⁸ OESTA, AVA, Inneres, PHS, 64 ex 1820, 899. karton, 2700 / 64. sz., allerhöchste Resolution des Kaisers Franz I. vom 5.4.1820.

²⁹ Mindig egy hónappal a féléves vizsga előtt.

³⁰ OESTA, AVA, Inneres, PHS, 64 ex 1820, 899. karton, 2530 / 64. sz., Schreiben Sedlnitzkys an sämtliche Länderchefs vom 6.4.1820.

³¹ FAULLER op.cit. 263. p.

³² SCHNELLER Julius Franz, világtörténelem és osztrák történelem professzora a Grazi líceumban, szimpatizált az egyetemi hallgatók egyleteivel, ezért vissza toloncolták szülővárosába, Freiburga/Breisgauba. BARTA: 81–90. p.

³³ GEBHARDT: 171. p.

³⁴ RUMPLER: 212. p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

- EMERSON — EMERSON Donald E.: *Metternich and the political police. Security and subversion in the Habsburg monarchy 1815 – 1830.* [Metternich és a politikai rendőrség. Biztonság és felfordulás a Habsburg-monarchiában.] Hága, 1968.
- FAULLER — FAULLER Chrysostomus: *Gesetze: Verordnungen und Vorschriften für die Polizeiverwaltung im Kaiserthume Oesterreich.* [Törvények: rendeletek és szabályok a rendőrségi közigazgatás részére az Osztrák-császárságban.] II. kötet (G – K) Wien, 1827.
- RUMPLER — RUMPLER Helmut: *Österreichische Geschichte 1804 – 1914. Eine Chance für Mitteleuropa. Bürgerliche Emanzipation und Staatsverfall in der Habsburgermonarchie.* [Ausztria története 1804-1914. Lehetőségek Közép-Európában. A polgári emancipáció és az állam a Habsburg-monarchiában.] Wien, 1997, Überreuter.

TANULMÁNYOK

- BRÜMMER — BRÜMMER Manfred: *Die staatsrechtliche und hochschulpolitische Funktion der außerordentlichen Regierungsbevollmächtigten 1819 – 1848, besonders an der Universität Halle und Wittenberg.* [A rendkívüli kormány biztosak államjogi és felső oktatáspolitikai funkciója 1819-1848, különösen a Hallei és Wittenbergi egyetemen] In Helmut ASMUS (szerk.): *Studentische Burschenschaften und bürgerliche Umwälzung.* [Diákegyesületek és a polgári engedetlenség.] Berlin, 1992.
- GEBHARDT — GEBHARDT Helmut: *Die Grazer Polizei 1786 – 1850.* [A Graz-i rendőrség 1786-1850.] In LEYKAM (szerk.): *Ein Beitrag zur Geschichte des österreichischen Sicherheitswesens im aufgeklärten Absolutismus und im Vormärz.* [Az osztrák biztonsági erők történelmi szerepe a felvilágosult abszolutizmus és a pre-márciusi időszakban.] Graz, 1992.
- KUNŠTÁT — KUNŠTÁT Miroslav: *Die Prager Burschenschaft von 1819.* [Polgári testvériség 1819-től.] In Helmut ASMUS (szerk.): *Studentische Burschenschaften und bürgerliche Umwälzung.* [Diákegyesületek és a polgári engedetlenség.] Berlin, 1992.
- SCHRÖDER — SCHRÖDER Willi: *Die Gründung der Jenaer Burschenschaft, das Wartburgfest und die Turnbewegung 1815 – 1819.* [A jenai testvériség létesítése, a wartburgi alkotmány és a Turn-mozgalom 1815-1819.] In Helmut ASMUS (szerk.): *Studentische Burschenschaften und bürgerliche Umwälzung.* [Diákegyesületek és a polgári engedetlenség.] Berlin, 1992.

KÉZIRATOK

- BARTA — BARTA Stephan P.: *Die politisch verfolgten Professoren des österreichischen Vormärz.* [A politikailag üldözött osztrák professzorok a pre-márciusi időszakban.] Disszertáció. Wien, 1966.
- BENNA — BENNA Anna H.: *Polizeihofstelle.* [Rendőrség az udvarnál] Disszertáció. Wien, 1942.

LEVÉLTÁRAK

- OESTA, AVA — (Allgemeines Verwaltungsarchiv Wien) Általános igazgatási archívum Bécs.
- OESTA, HHSTA — (Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien) Ház-, Udvar- és Állam Archívum, Bécs.

LEVÉLTÁRI GYŰJTEMÉNY

- PHS — (Polizeihofstelle) rendőrség az udvarnál.
- StK — (Staatskanzlei) kancelláriai iratok.

* A HABSBERG-ház uralkodói a császári címük mellett egyben magyar királyok is voltak. A magyar királyi közbiztonsági méltóság betöltéséből fakad a HABSBERG uralkodók államfői joga Magyarországon. A HABSBERG-monarchia nem alkotott egységes államot. A Magyar Királyság önálló állam volt, bár kétség kívül a HABSBERG-monarchia részét képezte. Az uralkodók abban az esetben foglalhatták el a magyar trónt, ha esküt tettek a magyar törvényekre. A HABSBERG-birodalmi rendőrség azért működhetett Magyarországon, mert a magyar király fennhatósága alatt állt, azonban legálisan kizárólag a magyar törvények által meghatározott keretek között tevékenykedhetett. Az uralkodói hatáskör fejlődésének egyik sarkalatos dokumentuma volt a Pragmatica Sanctio, amely a külügyet és a hadügyet tekintette az uralkodó kompetenciájába tartozónak. A HABSBERG-ház uralkodói ugyan időről-időre megkísérelték megszüntetni a Magyar Királyság szuverinitását és az országot egészében vagy részleteiben az örökös tartományok színvonalára súlyeszetni. Ezen kísérleteik azonban kudarcba fulladtak. Az

utolsó ilyen kísérletre az 1848–1849-es magyar forradalom és szabadságharc cári segédlettel történő leverése nyomán került sor. Ekkor, az úgynevezett jogeljátszás elméletéből kiindulva, kísérelték meg a magyar államiság felszámolását. A kísérlet azonban a passzív rezisztencián elbukott. Ferenc József kénytelen volt kiegyezni a magyarokkal. Így jött létre az Osztrák-Magyar Monarchia a kiegyezés nyomán. A kiegyezés nem csupán két független állam az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság szövetsége volt, hanem az uralkodói hatalom és az alkotmányosság formáját is meghatározta. Az ausztriai és a magyarországi kiegyezési törvény (Reichsgesetzblatt 1867. Nr. 146; Corpus Juris 1867/XII. tc.) szövege ugyan eltérő, tartalmukban azonban megegyeznek. A kiegyezési törvényben foglaltak szabályozták az osztrák terminológia szerint a közös ügyek, vagy ahogyan a magyar kiegyezési törvény fogalmazott a közös érdekű viszonyok rendszerét. A közös ügyek rendszerre jelentős mértékben az uralkodói hatáskört korábban már szabályozó rendezésekből fakadt. E szerint a közös külügyet, hadügyet és a finanszírozásukra szolgáló pénzügyet a Pragmatica Sanctio-ból származtatták, ezért ezen ügyeket pragmatikus ügyeknek is nevezték. A két állam közös érdekű viszonyai közé pedig a hitelügy, ide sorolták a korábbi államadósságokat is, továbbá a két ország – az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság – vám- és kereskedelmi szövetsége, valamint az adózás, a hajózás, a postaügyek, a pénzrendszer és a jegybank tartozott. Ezeket az ügycsoportokat nevezték dualisztikus ügyeknek. A dualisztikus ügyeket az különböztette meg a többi közös ügytől, hogy a pragmatikus és a hitelügyet mindenképpen közösen kellett intézni, míg a dualisztikus ügyek esetében fennállt a két társország számára az önálló rendelkezés lehetősége is. Magyarországon tehát a rendvédelem, illetve annak kivitelezésére hivatott szervezetek soha sem tartoztak egy külső hatalom kompetenciájába, legalább is amikor az ország szuverenitásán nem esett csorba. A HABSBERG vezetés ugyan kísérletet tett arra, hogy a kiegyezéskor a magyar kormány átvegye a birodalmi rendőrség – amely politikai rendőrség volt – Magyarországon működő részét, erre azonban a magyar fél nem volt hajlandó. A kiegyezés nyomán pedig az uralkodónak már nem nyílt lehetősége a Magyar Királyságban rendőrség működtetésére, mivel a rendvédelem a közigazgatás körébe tartozott, amely pedig a kormány és az önkormányzatok kompetenciáját képezte. *(a szerk.)*